

Personskader i trafikken – et stigende samfundsproblem

1. Indledning

I Danmark kommer op imod 20.000 personer hvert år alvorligt til skade i trafikken. Antallet af dødsfald er heldigvis faldet meget betydeligt i de senere år, og ventes i år at nå et rekordlavt antal på mellem 150 og 175.

Mange af de øvrige skadelidte kommer sig heldigvis hurtigt efter skaden, og rigtig mange vender også tilbage til arbejdet og til et nogenlunde normalt liv igen.

Der anmeldes hvert år ca. 7.000 piskesmældsskader til ansvarsforsikringsselskaberne. 1.500 af dem forelægges Arbejdsskadestyrelsen med henblik på en vejledende udtalelse om méngrad og midlertidigt eller varigt erhvervsevnetab. Ca. 1.000 sager resulterer i udbetaling af erstatning for erhvervsevnetab.

Piskesmældsskaderne er på flere måder komplicerede at behandle for forsikringsselskaberne, og der er en klar tendens til, at erstatningssagerne trækker i langdrag. Mange afklares først endeligt efter 2-3 år, og ender sagen i retten kan der let gå 2 år mere.

2. Forsikring & Pensions personskadeprojekt

Forsikring & Pension (forsikrings- og pensionssekskabernes brancheforening) etablerede i 2008 bl.a. efter kritik fra bl.a. Forbrugerrådet et personskadeprojekt.. Formålet med projektet er følgende:

- Analyse af, hvorfor behandlingen af især piskesmældsskaderne har tendens til at trække i langdrag med tunge og langvarige konflikter mellem skadelidte (og skadelidtes advokat) og ansvarsforsikringsselskabet.
- Hvad kan der gøres for at effektivisere behandlingen af skadessagerne og mindske konflikterne til gavn for alle parter, især de skadelidte?
- Det lå fra projektets start klart, at formålet ikke er, at forsikringsselskaberne skal spare penge til erstatninger, men derimod at begrænse det tidsrum, hvori de skadelidte er usikre og utrygge ved deres fremtidsudsigter, herunder det fremtidige forsørgelsesgrundlag, at tilrettelægge sagsprocesserne, således at udgifterne til advokater, lægeerklæringer, retssager osv. begrænses mest muligt, og at undgå unødige konflikter med de skadelidte, der erfaringsmæssigt finder sådanne konflikter meget belastende, ikke mindst fordi de kommer oven i de direkte konsekvenser af trafikskaden.

3. Resultaterne af Forsikring & Pensions personskadeprojekt

Lad det være sagt med det samme: Der er ikke lette løsninger. Og effektive løsninger kan forsikringsselskaberne eller andre af de mange aktører, der omgiver de skadelidte og på forskellig måde er inde over sagerne, ikke gennemføre alene. Der må samarbejde til.

Projektet har imidlertid givet forsikringsbranchen nyttig viden på området og også identificeret nogle indsatsområder, som efter vores bedste overbevisning kan løse i hvert fald en del af problemerne.

3.1. Vigtig viden om årsagerne til de mange problematiske sager

- Projektet har bekræftet de almindeligt erkendte vanskeligheder med piskesmældsskaderne, som skyldes, at der sjældent er objektive tegn på fysiske skader. Der er også uenighed i lægekredse om, hvornår diagnosen piskesmæld er relevant, jf. den omfattende diskussion af dette og tilgrænsende temaer i Norge med udgangspunkt i bl.a. Norges Høyesteretts dom af 16. december 2010. Det skærper forsikringsselskabernes opmærksomhed over for muligt forsikringsbedrageri og fører i nogle tilfælde til, at selskaberne interesserer sig for de nærmere omstændigheder omkring trafikulykken. Et hyppigt spørgsmål er: Var hastigheden i ulykkesøjeblikket så stor, at der ud fra almindelige erfaringer er reel risiko for, at skadelidte har fået et piskesmæld? Hvordan var skadelidtes helbredstilstand inden ulykken? Var skadelidte ekstraordinært sårbar i forhold til piskesmæld? Osv.
- Projektet har også afdækket, at i perioden 2008 til 2012, hvor antallet af alvorligere personskader som følge af trafikulykker er faldet ca. 40 %, er de samlede erstatninger til de skadelidte personer samtidig steget noget. Meget – bl.a. tal fra Arbejdsskadestyrelsen, der afgiver vejledende udtalelser til brug for afgørelsen af personskadesagerne – tyder på, at hovedårsagen til stigningen i erstatningsudgifterne er de længere sagsbehandlingstider efter en større ændring af erstatningsansvarsloven i 2002 samt måske især, at der i modsætning til tidligere i langt flere tilfælde tilkendes erstatning for de psykiske følgeskader i form af posttraumatisk stress hos de skadelidte. Danske og internationale forskningsprojekter viser, at posttraumatisk stress kan forværre piskesmældet og give de skadelidte stærkere smerter end de ellers ville have. Posttraumatisk stress med negative tanker (bl.a. katastrofetænkning) starter med andre ord en kædereaktion.
- Udover de skadelidte – som jo er centrum i sagerne – er der rigtig mange aktører med hver deres tilgang til sagerne og interesser i sagsforløb og udfald. De vigtigste aktører er: Sygehusene, kommunen, lægerne (alment praktiserende læger og speciallæger), jobcentrene,

advokater, forsikringssselskabet, patientorganisationer, fagforening osv. Bortset fra kommunen, som efter sociallovgivningen har en klar forpligtelse til at tage hånd om de skadelidte, har de forskellige aktører ikke et juridisk ansvar for at hjælpe den skadelidte med at indse sin egen situation og konsekvenserne af denne i forhold til arbejde, familie, sociale relationer, økonomi osv. Flere af aktørerne har tilmed en økonomisk interesse, som ikke nødvendigvist flugter med skadelidtes interesse og heller ikke med de øvrige aktørers interesser. Det medfører i mange tilfælde, at skadelidte får mange, indbyrdes uoverensstemmende bud på, hvad der bør, og dermed ikke er "egen herre" i sin sygdom og sin skadessag, og derfor har svært ved at få overblik over rettigheder og pligter og finde retning i egne forhold. Det er erfaringen, at mange skadelidte, som ved udsigten til en større erstatning for erhvervs- evnetab mv. ender med ikke at kunne fastholde tilknytningen til arbejdsmarkedet, senere fortryder og bebrejder deres omgivelser, at de ikke gjorde dem klart, hvad det betyder at være på overførselsindkomst resten af livet.

- Erstatningsreglerne (i erstatningsansvarsloven) svækker de skadelidtes incitamenter til at medvirke til en hurtig afklaring af den helbredsmæssige tilstand og den tilbageværende erhvervsevne. Den midlertidige erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, der svarer til den hidtidige løn, er fristende for den skadelidte at bevare så længe som muligt. For mange skadelidte overskygger dette de negative, psykiske (og dermed fysiske) følger af den manglende afklaring og den dermed forbundne usikkerhed om fremtiden. Men det betyder ikke, at de negative konsekvenser forsvinder, og dermed fastholder de skadelidte i en negativ udvikling. Mange skadelidte erkender for sent, at en god erstatning for tab af erhvervsevne er et dårligt bytte for et bare nogenlunde normalt arbejds- og familieliv.

3.2. **Konkrete initiativer**

- Det er vigtigt, at de skadelidte ikke – især ikke i den første tid efter trafikulykken – sygeliggøres mere end højst nødvendigt. Det er vigtigt, at akutmodtagelser, sygehuse, praktiserende læger og andre, som de skadelidte kommer i berøring med, ikke for tidligt begynder at tale om eller ligefrem stiller diagnosen piskesmæld. Er denne diagnose først bragt på banen viser erfaringen, at de skadelidte let fastholdes i deres sygelighed med deraf følgende forværring af de fysiske gener, der igen forstærkes af en forståelig angst og usikkerhed over for en fremtid med smerter, forringet økonomi, tab af sociale relationer osv. Forsikring & Pension har derfor indledt drøftelser med lægeverdenen om muligheden for at skabe et fælles dialogværktøj, som kan anvendes som grundlag for dialog med de skadelidte og mellem de professionelle

aktører indbyrdes. Det er håbet, at dette værktøj kan afdramatisere situationen i en række sager og fastholde skadelidte i mulighederne for at komme igennem sygeforløbet uden varige, alvorlige konsekvenser.

- Forsikring & Pension har ved flere lejligheder over for justitsminister og Folketing peget på behovet for at få ændret erstatningsansvarsloven, således at de skadelidte i højere grad end tilfældet er nu, motiveres til at medvirke til at få erstatningssagerne afklaret med stillingtagen til, om der er et varigt erhvervsevnetab. Pligten for skadelidte til at medvirke loyalt til afklaringen, bl.a. via arbejdsprøvning, fremgår af forarbejderne til erstatningsansvarsloven. Realiteten er imidlertid, at lovens forudsætning om, at afklaring af erhvervsevnen som udgangspunkt skal ske inden for et år, maksimalt to år, ikke holder i praksis, bl.a. fordi ingen rigtig presser på eller har mulighed for det. Her hjælper det selvfølgelig heller ikke, at den generelt dårligere beskæftigelsessituation i Danmark gør det sværere at få arbejdsgiverne til at etablere de fornødne fleksjob mv.
- Sidst – men ikke mindst – har personskadeprojektet vist et udtalt behov for en systematisk og tidlig indsats i forhold til de skadelidte. Erfaringer – bl.a. fra Arbejdsskadestyrelsen og forsikringsselskaberne viser, at risikoen for at skadelidte falder helt eller delvist ud af arbejdsmarkedet, stiger langt mere end proportionalt med tiden. Problemet er især, at kommunen, som efter den sociale servicelov har pligt til at hjælpe borgere, der er i sociale vanskeligheder, ofte først får kontakt til de skadelidte nogle måneder efter skaden, f.eks. i forbindelse med at kommunens pligt til at betale sygedagpenge indtræder. På det tidspunkt er den uheldige udvikling omkring den skadelidte, vedkommendes familie, forholdet til arbejdspladsen osv. godt i gang, og muligheden for at vende udviklingen væsentlig forringet.

4. Konklusion

Forsikring & Pensions personskadeprojekt har afdækket, at ændret lovgivning kombineret med klarere procedurer og roller for de involverede aktører i erstatningssagerne vil kunne medvirke til at erstatningssagerne hurtigere kan afsluttes. Meget vil sikkert også kunne opnås, hvis alle aktører er enige om eller måske ligefrem har pligt til at arbejde for, at færrest mulige skadelidte efter trafikulykker havner i passiv forsørgelse med deraf følgende stor risiko for udstødning.

Bedst af alt ville selvfølgelig være, hvis en tidlig vejledning og rådgivning af de skadelidte kan forhindre, at der overhovedet opstår en erstatningssag.

Forsikring & Pension har senest i sit hørings svar om den danske regerings reform af førtidspensionsreglerne og fleksjobordningen mv. foreslået, at regeringen sætter sig i spidsen for et arbejde, der gerne skulle føre til en væsentlig styrkelse af den tidlige

Nordisk försäkringstidskrift 4/2012

indsats over for de medborgere, som er så uheldige at blive udsat for en alvorlig trafikulykke med personskade til følge. Vi er i forsikringsbranchen overbeviste om, at det ikke alene vil komme de skadelidte til gavn, men også vil gavne samfundsøkonomien.

Claus Tønnesen